

Co w swoich dramatach ujawnia Henrik Ibsen?

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Grafika interaktywna](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Olga Dobijanka-Witczakowa, *Wstęp do „Wyboru dramatów” Henrika Ibsena*, [w:] Henrik Ibsen, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebułtowicz, Wrocław 1984.
- Źródło: Olga Dobijanka-Witczakowa, *Wstęp do „Wyboru dramatów” Henrika Ibsena*, [w:] Henrik Ibsen, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebułtowicz, Wrocław 1984.
- Źródło: Henrik Ibsen, *Dom lalki*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, Wrocław 1984, s. 171–172.
- Źródło: Henrik Ibsen, *Dzika kaczka*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebułtowicz, Wrocław 1984, s. 337–340.

Co w swoich dramatach ujawnia Henrik Ibsen?

Kadr z przedstawienia opartego na *Domu lalki* Henrika Ibsena emitowanego na antenie duńskiej VARA TV w 1962 roku

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Przedstawiciele różnych prądów literackich drugiej połowy XIX wieku próbowali wykazać przynależność Henrika Ibsena do własnej grupy. W twórczości norweskiego pisarza dostrzegano elementy naturalistycznej wizji świata, a także wątki symboliczne, uznawano go zarówno za komentatora epoki, w której żył, jak i głosiciela prawd uniwersalnych. Te niekiedy sprzeczne osądy wynikały z dążenia Ibsena do ujawniania niejednoznacznej prawdy o rzeczywistości, relacjach międzyludzkich i człowieczeństwie.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, jaką rolę w życiu bohaterów sztuk Henrika Ibsena odgrywa poznanie prawdy.
- Wskażesz w dramatach Ibsena elementy naturalizmu i symbolizmu.
- Rozpoznaś w twórczości norweskiego dramaturga nawiązania do zjawisk społecznych drugiej połowy XIX wieku.
- Opisziesz uniwersalne treści zawarte w twórczości Ibsena.

Henrik Ibsen

Eilif Peterssen, *Portret Henrika Ibsena*, 1895

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Życie Henrika Ibsena (1828–1906) zostało naznaczone ciężką pracą i konsekwencją w dążeniu do stawianych sobie celów. Z powodu nagłego bankructwa ojca chłopiec musiał już jako piętnastolatek zarabiać na własne utrzymanie. Przez kilka lat był pomocnikiem aptekarza, by później zdawać na studia medyczne. Już wtedy powstały jego pierwsze próby literackie, lecz nie zyskały oczekiwanego oddźwięku. Żyjąc skromnie, Ibsen jednoczył się z działaczami robotniczymi – chodził na ich spotkania i wspierał piórem ich postulaty. Swoje życie związał jednak z teatrem, pracując od 1857 roku jako kierownik artystyczny Teatru Norweskiego w Christianii (obecnie Oslo). Bankructwo placówki po raz kolejny zmusiło pisarza do zmierzenia się z trudnościami finansowymi. Ibsen wyemigrował najpierw do Włoch, gdzie borykał się dodatkowo z poważną

chorobą, by wreszcie zamieszkać w Niemczech. Dopiero tam zaczął zyskiwać sławę jako dramaturg, z czasem stając się jedną z najważniejszych postaci kulturalnego świata Europy. Jednocześnie swoimi zaangażowanymi sztukami prowokował szereg dyskusji dotyczących [moralności mieszczańskiej](#), podwójnych standardów etycznych czy [emancypacji kobiet](#). Ibsen odszedł w 1906 r. jako uznany twórca, jego dzieła grane były we wszystkich norweskich teatrach.

Prawda wyzwalająca

Charakterystyczną cechą dramaturgii Henrika Ibsena było ukazywanie, przez pryzmat aktualnych wydarzeń i zjawisk społecznych, uniwersalnych problemów dotyczących istoty człowieczeństwa. Z tego względu twórczość norweskiego autora przypisywano zarówno do [naturalizmu](#), jak i do [symbolizmu](#). [Weryzm sceniczny](#) w przedstawianiu współczesnych stosunków społecznych współlistniał z rozważaniami nad sensem egzystencji.

Przykładem odniesienia aktualnej problematyki do uniwersalnych wartości jest jeden z najsłynniejszych dramatów Ibsena

Dom lalki, znany także pod tytułem *Nora* – od imienia głównej bohaterki. Fabuła opowiada o losie kobiety, która uświadamia sobie, że nie jest przez męża traktowana jak równorzędna partnerka, lecz jak ozdoba. Ma być piękną marionetką, która zagra tak, jak zechce mąż. Ibsen odwołuje się w ten sposób do coraz istotniejszej w drugiej połowie XIX wieku kwestii równouprawnienia. Dysproporcja między prawami mężczyzn i kobiet była przedmiotem ówczesnych sporów, toczonych również przez artystów w ich dziełach. Dramat Ibsena nie jest jednak tylko kolejnym głosem w dyskusji na temat emancypacji. Jak zauważa Olga Dobijanka-Witczakowa:

Plakat promujący amerykański film z 1922 roku oparty na sztuce Henrika Ibsena *Dom lalki*
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

((Olga Dobijanka-Witczakowa

Wstęp do „Wyboru dramatów” Henrika Ibsena

Punktem wyjścia do napisania tego utworu była istotnie aktualna wówczas sprawa niewesołego losu kobiety. Dowodem wielkości Ibsena jest to, że sztukę – niejako interwencyjną – wzbogacił problematyką ogólniejszej natury, i że dzięki temu potrafił pokazać, jaką drogą można osiągnąć prawdziwą emancypację kobiet: poprzez pielęgnowanie i rozwijanie człowieczeństwa zarówno kobiet, jak i mężczyzn, poprzez dążenie do wykształcenia harmonijnych osobowości, indywidualności, które to jedynie potrafią zagwarantować słuszne prawa jednostki, mężczyzny i kobiety.

Źródło: Olga Dobijanka-Witczakowa, *Wstęp do „Wyboru dramatów” Henrika Ibsena*, [w:] Henrik Ibsen, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebuftowicz, Wrocław 1984.

Sam Henrik Ibsen tak wyjaśniał przesłanie swojej sztuki:

((Olga Dobijanka-Witczakowa

Wstęp do „Wyboru dramatów” Henrika Ibsena

Nie wiem nawet dokładnie, co to znaczy: sprawa kobieca. Mnie się ona wydawała sprawą człowieka. Na pewno należy sobie życzyć

rozwiązania kwestii kobiecej – przy okazji. Ale dla mnie nie był to cel najważniejszy. Moim zadaniem było przedstawienie człowieka.

Źródło: Olga Dobijanka-Witczakowa, *Wstęp do „Wyboru dramatów” Henrika Ibsena*, [w:] Henrik Ibsen, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebułtowicz, Wrocław 1984.

Wystawienie *Domu lalki* w amerykańskim Otterbein University Theatre & Dance w 2012 roku

Źródło: Otterbein University Theatre & Dance, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 2.0.

Finalna scena dramatu, w której Nora, nie znajdując zrozumienia ze strony męża, decyduje się na opuszczenie domu, stała się przedmiotem wielu kontrowersji. Zarzucano postępowaniu bohaterki, że nie troszczy się – zgodnie ze swymi powinnościami – o los dzieci. Wątpiono też, czy kobieta była przygotowana do samotnego życia w miejskim gąszczu. Sztuka Ibsena dotykała jednak przede wszystkim innej kwestii – przełomu w samoświadomości bohaterki, która przestaje zadowalać się frazesami na temat roli kobiety w społeczeństwie i pragnie poznać prawdę o sobie samej.

((**Henrik Ibsen**

Dom lalki

[fragment]

HELMER

Oburzające! Jakże możesz lekceważyć najświętsze obowiązki?!

NORA

Co uważasz za moje najświętsze obowiązki?

HELMER

Mam ci to mówić? Jakie są obowiązki kobiety wobec męża i dzieci, jeśli nie najświętsze?

NORA

Mam inne, nie mniej święte.

HELMER

Czy być może? Jakież to?

NORA

Obowiązki wobec samej siebie.

HELMER

Jesteś przede wszystkim żoną i matką.

NORA

Już w to nie wierzę. Jestem przede wszystkim człowiekiem – takim samym jak ty... lub co najmniej chcę spróbować nim zostać. Wiem dobrze, że znajdą się tacy, którzy staną po twojej stronie, i że przyznają ci rację pewne książki, ale nie mogę już zadowalać się ani tym, co mówi większość ludzi, ani tym, o czym się pisze w książkach. Muszę sama przemyśleć te sprawy, zorientować się w samej sobie.

Źródło: Henrik Ibsen, *Dom lalki*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, Wrocław 1984, s. 171–172.

Prawda zniewalająca

Ujawnianie prawdy nie zawsze przynosi korzyść. Czasem staje się chorobliwą obsesją człowieka, który pragnie uświadomić wszystkim kruchość ich wizji świata. Zamiast uszczęśliwić, pozbawia ludzi dotychczasowych punktów oparcia, nie dając nic w zamian. Sens ich egzystencji staje wtedy pod znakiem zapytania, a pragnienia, które zazwyczaj nimi kierowały, przestają cokolwiek znaczyć. Okazuje się wówczas, że życie bez odrobiny kłamstwa jest niemożliwe. Taki los spotyka Hjalmara z dramatu Ibsena *Dzika kaczka*.

Orędownikiem prawdy w sztuce Ibsen uczynił Gregersa Werlego, syna bogatego przedsiębiorcy, występującego przeciw oszustwom swego ojca. Bohatera razi zakłamanie otaczającego go środowiska i pozorna hojność starego Werlego wynikająca raczej z poczucia winy niż ze szczerości. Rodzina Hjalmara Ekdala wiele zawdzięcza wsparciu

właściciela fabryki, nie wiedząc o tym, że początkowo to właśnie przez niego znalazła się w trudnej sytuacji. Gregers chce wyjawic Hjalmarowi prawdę o jego położeniu, aby wyzwolić mężczyznę z niezdrowych relacji. Uznaje kłamstwa i niepowodzenia za czynnik blokujący rozwój geniuszu przyjaciela.

Broadwayowskie przedstawienie *Dzikiej kaczki* z 1918 roku

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Hjalmar okazuje się człowiekiem niezdolnym do niesienia ciężaru prawdy. Załamuje się z powodu usłyszanych rewelacji. Destrukcji ulega również jego życie rodzinne: córka bohatera Jadwinia – najpierw odrzucona przez oburzonego ojca – popełnia samobójstwo. Sytuację rodziny Ekdalów tłumaczy mieszkający w tym samym budynku doktor Relling:

((Henrik Ibsen

Dzika kaczka

[fragment]

RELLING

Niestety, prawie wszyscy ludzie są chorzy.

GREGERS

Jakąż kurację stosuje pan do Hjalmara?

RELLING

Moją zwyczajną. Dbam o to, żeby utrzymywać w nim kłamstwo

życiowe.

GREGERS

Kłamstwo życiowe? Chyba źle usłyszałem?

RELLING

Nie. Powiedziałem wyraźnie: kłamstwo życiowe. Bo, widzi pan, kłamstwo życiowe to najlepszy środek pobudzający.

[...]

A propos, panie Werle junior, niechże pan nie posługuje się obcym wyrazem „ideały”. Przecież na określenie tego mamy piękne rodzime słowo: kłamstwa.

GREGERS

Uważa pan, że są to synonimy?

RELLING

Tak mniej więcej jak tyfus i febra.

GREGERS

Panie doktorze! Nie zaznam spokoju, zanim nie wyratuję Hjalmara z pańskich rąk.

RELLING

Byłoby to dla niego największym nieszczęściem. Odbierając przeciętnemu człowiekowi życiowe kłamstwa, odbiera mu pan równocześnie szczęście.

Źródło: Henrik Ibsen, *Dzika kaczką*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebułtowiec, Wrocław 1984, s. 337–340.

Henrik Ibsen w *Dzkiej kaczkę* ukazał, że nie każdy człowiek jest zdolny do bycia szczerym. Dla ludzi przez lata żyjących zgodnie z narzuconymi konwenansami ujawnienie prawdy może być niszczące. Taki jest właśnie los [symbolicznej](#) dzikiej kaczki – ptaka żyjącego na strychu w domu państwa Ekdalów. Uratowany od śmierci, otoczony opieką, został jednak pozbawiony możliwości latania.

- MORALNOŚĆ MIESZCZAŃSKA

- Cnoty mieszczańskie
 - oszczędność
 - przyzwoitość
 - pracowitość
 - wstrzemięźliwość
 - zaradność
 - porządek
 - umiarkowanie
 - schludność
- Postawa wobec prawa
 - stawianie prawa ponad dobro drugiego człowieka
 - szacunek dla hierarchii społecznej
 - wykorzystywanie zapisów prawa do osiągnięcia własnych korzyści
- Wartości
 - bezpieczeństwo
 - bogactwo
 - dobra opinia
 - wygoda
 - stabilność
 - zaspokojenie potrzeb konsumpcyjnych
- Stosunek do drugiego człowieka
 - egoizm
 - tradycyjne role społeczne kobiet i mężczyzn
 - brak akceptacji dla odmienności
 - obojętność wobec spraw społecznych
 - opieranie relacji na wzajemnych korzyściach
- Wychowanie dzieci
 - wymaganie posłuszeństwa
 - wpajanie cnót mieszczańskich
 - konserwatywne podejście do wychowania

- Stosunek do dóbr materialnych
 - konsekwentne gromadzenie majątku
 - przekonanie, że miarą wartości człowieka jest stan posiadania
 - ochrona majątku za wszelką cenę

Słownik

emancypacja kobiet

(łac. *emancipatio* – wypuszczenie z rąk) – zrównanie kobiet z mężczyznami w życiu społecznym i politycznym, zlikwidowanie różnic w prawach obywatelskich, dostępie do pracy i wykształcenia; postulat emancypacji był często podnoszony w czasach pozytywizmu, szczególnie w latach 70. XIX wieku

moralność mieszczańska

moralność charakterystyczna dla społeczeństw wczesnokapitalistycznych, głosząca m.in. zasady autonomii i wolności. Również: styl życia na pokaz, przejawiający się w stwarzaniu pozorów praktykowania określonych cnót i poszanowania pewnych wartości

naturalizm

(fr. *naturalisme*, łac. *naturalis* – przyrodniczy, naturalny, wrodzony) – prąd literacki powstały w 2. poł. XIX w., wykorzystujący osiągnięcia nauk przyrodniczych, związany z poglądami deterministycznymi i ewolucjonistycznymi, często operujący silnymi środkami wyrazu, niestroniący od szczegółowego opisywania scen drastycznych, ukazujący ludzi jako organizmy biologiczne. Utwory naturalistyczne były zbliżone do konwencji dokumentu, ich narracja fabularna sprowadzała się najczęściej do przedstawienia kwestii społecznych poruszanej w utworze. Naturaliści opisywali zazwyczaj życie niższych warstw społecznych w ich codziennym środowisku, ukazując takie problemy, jak brak higieny, edukacji, ucisk wyższych klas i niesprawiedliwość losu

symbol

(gr. *symbolon* – znak rozpoznawczy, wiązać razem) – motyw lub zespół motywów występujących w dziele, który jest znakiem treści głęboko ukrytych, niejasnych i niejednoznacznych; symbol ma za zadanie kierować ku tym treściom myśl czytelnika. Wyrażają go słowa, gesty, obrazy, przedmioty rozpoznawalne tylko dla członków danej kultury i stale się zmieniające. Symbol jest znakiem językowym o wielu znaczeniach. Na przykład kolor czerwony symbolizuje miłość, ale w zależności od kontekstu, w którym występuje – może też oznaczać wstyd, zagrożenie, ogień piekielny

symbolizm

(gr. *sýmbolon* – znak rozpoznawczy, wiązać razem) – prąd artystyczny w literaturze, malarstwie i muzyce zapoczątkowany w drugiej połowie XIX wieku, dążył do wyrażenia środkami artystycznymi ogólnoludzkich problemów psychologicznych, treści metafizycznych. W literaturze stał w opozycji do myśli filozoficznej pozytywizmu. Symboliści podejmowali filozoficzne zagadnienia absolutu i nieskończoności, interesowali się stanami podświadomości, snu czy halucynacji, nawiązywali do motywów mitycznych. Podstawowym środkiem ekspresji symbolizmu stał się symbol i personifikacja. Odrębność języka symbolistów polegała na aluzyjności, wieloznaczności, muzycznym kształtowaniu wypowiedzi, podkreślaniu jej walorów brzmieniowych

weryzm sceniczny

(wł. *vero* – prawdziwy) – panująca w dramacie naturalistycznym tendencja do upodabniania sytuacji scenicznej do rzeczywistości, wiernego odzwierciedlania realiów, strojów, dekoracji oraz synchronizacji czasu akcji z czasem trwania sztuki

Grafika interaktywna

Polecenie 1

Przyjrzyj się grafice i na jej podstawie stwórz listę zasad, którymi kierowali się mieszczenie w dramacie Ibsena *Lalka*.

MORALNOŚĆ MIESZCZAŃSKA

Polecenie 2

Jakie wykroczenia przeciw mieszczańskiej moralności popełniła Nora? Sformułuj wypowiedź pisemną.

William Quiller Orchardson, *The first cloud*, 1887

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

konwenans

(fr. *convenance* – obowiązująca w jakimś środowisku norma zachowania się w określonej sytuacji

legalizm

(łac. *legalis* – ustawowy, prawny) – ściśle przestrzeganie istniejących przepisów prawnych

mezalians

(fr. *mésalliance*) – małżeństwo z osobą nieodpowiednią ze względu na pochodzenie lub majątek

ostarcyzm

(gr. *óstrakon* – skorupka) – wykluczenie z towarzystwa lub środowiska osoby, która mu się naraziła; też: atmosfera niechęci lub wrogości otaczająca taką osobę

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz prądy literackie, których elementy można znaleźć w dramatach Henrika Ibsena.

☐ futuryzm

☐ symbolizm

☐ impresjonizm

☐ naturalizm

Ćwiczenie 2

Oceń prawdziwość zdań. Zaznacz Prawda, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub Fałsz – jeśli jest fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Najważniejszym problemem poruszonym w dramacie <i>Dom lalki</i> była emancypacja kobiet.	☐	☐
W dramatach Henrika Ibsena poznanie prawdy zawsze przynosi bohaterom korzyść.	☐	☐
Bohaterowie <i>Domu lalki</i> i <i>Dzikiej kaczki</i> reprezentują środowisko mieszczańskie.	☐	☐
Ibsen nie rezygnował z symbolicznej treści dramatów, która współistniała w jego dziełach z weryzmem scenicznym.	☐	☐

Fragment do ćwiczeń 3 i 4

((Henrik Ibsen

Dzika kaczka

[fragment]

RELLING

Niestety, prawie wszyscy ludzie są chorzy.

GREGERS

Jakąż kurację stosuje pan do Hjalmara?

RELLING

Moją zwyczajną. Dbam o to, żeby utrzymywać w nim kłamstwo

życiowe.

GREGERS

Kłamstwo życiowe? Chyba źle usłyszałem?

RELLING

Nie. Powiedziałem wyraźnie: kłamstwo życiowe. Bo, widzi pan, kłamstwo życiowe to najlepszy środek pobudzający.

[...]

A propos, panie Werle junior, niechże pan nie posługuje się obcym wyrazem „ideały”. Przecież na określenie tego mamy piękne rodzime słowo: kłamstwa.

GREGERS

Uważa pan, że są to synonimy?

RELLING

Tak mniej więcej jak tyfus i febra.

GREGERS

Panie doktorze! Nie zaznam spokoju, zanim nie wyratuję Hjalmara z pańskich rąk.

RELLING

Byłoby to dla niego największym nieszczęściem. Odbierając przeciętnemu człowiekowi życiowe kłamstwa, odbiera mu pan równocześnie szczęście.

Źródło: Henrik Ibsen, *Dzika kaczka*, [w:] tegoż, *Wybór dramatów*, oprac. O. Dobijanka-Witczakowa, tłum. J. Frühling, J. Giebułtowicz, Wrocław 1984, s. 337–340.

Ćwiczenie 3

Na podstawie powyższego fragmentu dramatu *Dzika kaczka* sformułuj definicję pojęcia „kłamstwo życiowe”.

Ćwiczenie 4

W przytoczonym fragmencie znajdź wypowiedź o sarkastycznym tonie i wyjaśnij na tym przykładzie, na czym polega ten rodzaj ironii.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij znaczenie tytułu dramatu *Dom lalki*. Sformułuj wypowiedź pisemną.

Ćwiczenie 6

Wpisz do tabeli treści uniwersalne oraz aktualne zjawiska społeczne, do których Henrik Ibsen odnosił się w dramacie *Dom lalki*.

TREŚCI UNIWERSALNE	ZJAWISKA SPOŁECZNE

Ćwiczenie 7

Jaką prawdę Henrik Ibsen ujawniał w swoich dramatach? Sformułuj wypowiedź pisemną.

Ćwiczenie 8

Porównaj dramaturgię Henrika Ibsena z twórczością Gabrieli Zapolskiej, uwzględniając przede wszystkim naturalistyczne elementy obecne w ich dziełach. Sformułuj wypowiedź pisemną.

Praca domowa

Czy treści poruszane przez Ibsena można uznać za uniwersalne? Wyraź swoją opinię w wypowiedzi pisemnej na podstawie dramatu *Dom lalki* lub *Dzika kaczka*.

Dla nauczyciela

Autor: Piotr Obolewicz

Przedmiot: Język polski

Temat: Co w swoich dramatach ujawnia Henrik Ibsen?

Grupa docelowa:

III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
 - 2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);
 - 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
 - 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
 - 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
 - 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
 - 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
 - 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
 - 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
 - 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.
2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły nie oraz partykuły -bym, -byś, -by z różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń -ji, -ii, -i ; zapisu przedrostków roz-, bez-, wes-, wz-, ws-; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (a, ę) oraz połączeń om, on, em, en ; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

3) rozpoznaje w utworach cechy prądów literackich i artystycznych oraz odczytuje ich funkcje;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;

- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne. Uczeń:

- charakteryzuje XIX-wieczne mieszczaństwo,
- określa, jaką rolę w życiu bohaterów Ibsena odgrywa poszukiwanie prawdy,
- wskazuje w twórczości norweskiego dramaturga elementy symbolizmu i naturalizmu,
- charakteryzuje cechy środowiska mieszczańskiego opisanego w dramatach,
- porównuje fragmenty utworów H. Ibsena i G. Zapolskiej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Przygotowanie do zajęć. Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał *Co w swoich dramatach ujawnia Henrik Ibsen?*. Uczestnicy zajęć zapoznają się z fragmentami utworów dramatycznych zamieszczonych w e-materiale: *Dom lalki* oraz *Dzika kaczka*. Przygotowują się do omówienia tekstu, szukając informacji na temat kontekstu historycznoliterackiego. Wybrane osoby mogą zebrać potrzebne wiadomości do wstępnego rozpoznania tekstu. Będą pełniły rolę ekspertów.

2. Nauczyciel może zachęcić uczniów do wysłuchania słuchowiska radiowego *Dzika kaczka* w reż. W. Modestowicza. Fragmenty można też wykorzystać w czasie lekcji.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. **Burza mózgów.** Nauczyciel formułuje pytanie związane z tematem lekcji: czy zawsze warto znać prawdę? czy kłamstwo może ocalać? oraz informuje, że pierwsza część zajęć będzie przeprowadzona metodą burzy mózgów. Określa jej zasady oraz podaje czas przeznaczony na realizację zadania. Uczniowie pracują indywidualnie i zapisują swoje pomysły, następnie prezentują je na forum klasy. Nauczyciel wyznacza osobę, która zapisuje na tablicy propozycje uczestników zajęć. Informuje także uczniów, że poszukując odpowiedzi na postawione pytania, powinni odnosić się do postaw bohaterów Ibsena. Po upływie wyznaczonego czasu uczniowie przedstawiają wnioski ze swoich przemyśleń. Nauczyciel stawia główne pytanie lekcji: Co ujawnia Ibsen w swoich dramatach? Uczniowie udzielają spontanicznych odpowiedzi, wśród których mogą pojawić się: kłamstwo, zakłamanie, niemoralność, obłuda. Nauczyciel informuje, że w następnej części lekcji uczniowie będą analizować te kwestie, korzystając z multimedium z e-materiału.
2. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika multimedium zawarte w sekcji „Grafika interaktywna”. Uczniowie odczytują polecenie: 1. Przyjrzyj się grafice i na jej podstawie stwórz listę zasad, którymi kierowali się mieszczenie w dramacie Ibsena i wykonują je w parach. Następnie dzielą się swoimi odpowiedziami na forum klasy.
3. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Uczniowie wykonują indywidualnie następujące ćwiczenia w sekcji „Sprawdź się”: 3, 5 i 6, a następnie porównują swoje odpowiedzi z kolegą lub koleżanką. Wspólnie ustalają odpowiedź na pytanie z ćw. 8, a nauczyciel koryguje ją w razie potrzeby.

Faza podsumowująca:

1. W rozmowie podsumowującej nauczyciel wraca do głównego pytania lekcji: Co w swoich dramatach ujawnia Henryk Ibsen? Dlaczego problem prawdy i kłamstwa jest tak istotny dla naturalistów? Uczniowie odpowiadają, opierając się na ustaleniach dokonanych podczas lekcji.

Praca domowa:

1. Czy treści poruszane przez Ibsena można uznać za uniwersalne? Wyraź swoją opinię w wypowiedzi pisemnej na podstawie dramatu *Dom lalki* lub *Dzika kaczka*

Materiały pomocnicze:

- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.
- Leokadia Kaczyńska, *Jak prowadzić dialog z tekstem dramatycznym?*, w: *Metodyka literatury*, tom 2, wybór i oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, Warszawa 2002.
- Ewa Suchodolska, Zofia Żydanowicz, *Bibliografia polskich przekładów z literatury pięknej krajów skandynawskich do roku 1969 włącznie*, Poznań 1971.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Grafika interaktywna” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.